

נא:

עין משפט
נר מצווה

הזהב פרק רביעי בבא מציעא

מסורת הש"ס

הבא מי ידע דמחיל. וכפי' הכותב דפסקי רב אלס מתה אינו יודעה ופרין וסבר רב תנאי קיים והאמר רב יש לו עליו אונאה אשמו קודם שימות וא"ל כפי' אע"פ דככתב הא על פה אינה יכולה למחול לכמותה והא סבר ר' יהודה דמתמון תנאי קיים ולשני דכמותה לא ידע דמתלה דלימור היא תמות קודם וי"ל דהתם פרין לשמואל דלא מפליג א"ל פרין לגבי דאמר בסמוך מחורתא רב דאמר כ"מ א"ל כיון דקלה נציעה להולאה ידעה ומחלה: **אבל הבא** מי ייפר דקעקר. וכפי' דמכות (דף ג: ושם ד"ה ושמואל) דפרין לשמואל מחורתא לשביעית התם נציעית נמי לא ידע דקעקר דלימור יפרע לו קודם נציעית:

מי ידע. דלויכא אונאה הוא סבור דאין זו אונאה: **דודאי עקר.** בשעת התנאי עוקר דברי תורה שהטילה עליו שאר כמות ועונה זה עוקר החובה מעליו ואפי' הוא נותן לאחר זמן מחילה בעלמא הוא: **אבל הבא** מי ייפר דקעקר. שמה לא יהא זו אונאה: **אין** לו עליו אונאה. דפרפרשיט דמי יימר דקעקר: **שאין** זו אונאה. אלס אמר לו בלשון זה אין זה לשון מחילה אונאה אלס לשון תביעת אונאה דע"מ שאין זו אונאה אמר והרי יש זו ומקח טעות נמי הוא ואלס ראה לחזור חזר לגמרי: **הנושא** ונתן לו בלשונה. מכור בזה שמוכל ונתן לי המעות לזמן פלוני והניני סומך עליך ונתן לו שטר טרחה כלתקמן: **אין** לו עליו אונאה. לומר יותר היה שזה ואם מכר זה דמיים רביס אין זה יכול לומר לא אתן אלס דמיו: **מחורתא** כו'. ורב מוקי לה כדבי יהודה דאפי' היכא דלא ידע (א) ומחיל נמי אמר: **ספס**. ע"מ שאין לך עליו אונאה דלא ידע דמחול: **מפרש**. שפירש לו יודע אני שיש אונאה ואני מוכרו לך ע"מ שאין לך עליו אונאה דכחא אמר רבי יהודה דמתנה ותנאו קיים דדמי לשטר וכסות: **כמה דכריס** אמריס. דיש אונאה ליה על זה: **כספס**. מכר: **אלס כמפרש**. כגון מוכר כו': **הנושא** ונתן **בלשונה** כו'. דפרפרשיט: **הרי** זה לא יפסוב לו אלס הרע **בלשונה** ואלס **היפס** כשזה להיות לו המתנת מעות היפה כשכר טרחה. כגון היה לו שני ייטת יפה שיש לו עליו קופליס ללקחו בנת אחת והרע שאינו נמכר אלס בנות לא יאמר לו הרי לך יפה בשווי ע"מ שמתכוור לי הרע בנות כמה שמוכל ופוטמר נתן לי מעות שנייה ופוטמר עלמו בהמתנת מעות של דמי היפה מלתת שכר טרחה על הרע והרי כדכית: **אלס** או זה וזה **בלשונה**. יתן לו כדרך הנותן בלשונה ששכר קניו היה להס

הגרות הב"ח

(א) רש"י ד"ה מחורתא ופי' דמחיל נמי:

מוסף רש"י

דודאי קא עקר. סבר מפר ליה קדושין וברי הא אשמו הכספיי סבגו. ופי' אשמו על מנת שלא יתחייב היה ליה עוקר גיטין פד' על מנת שאין לך עליו אונאה אפי' לו עליו אונאה. שהמתנה על מה שמתנו מחורתא תנאי קיים. ואלס אמר לו על מנת שאין בו אונאה. אין זה מתנה שמתחיל לו אונאה. אלס הוא הכמה עמו שפטי ליכתי נמכר זה. והרי אלו ריבויס שיש בו אונאה. והכא מתנה שמתחיל דיש לו עליו אונאה (וכתב ג:).

על מנת שאין בו. פי' רש"י איני מנציטתך שאין זו אונאה ויש זו אונאה והוי גם מקח טעות וקשה דכפ"ק דמכות (שם) מדמיה לעל מנת שלא תשמטוהו נציעית דמשמטו נציעית והתם לא שייך האי טעמא אלס הוא טעמא שאין לו נח להתנות שלא תחול נציעית על המלה וי"ל דלא מדמי אלס כי היכי דגבי אונאה יש חילוק בין לשון שאין עליו לשון שאין גבי נציעית יש חילוק בין לוקח שאמר למוכר חפץ זה שאני קנה ממך בק"ק וזה שווי פוקר לו על מנת שיהיה שווי או כו' ששני שיהא א"ל על מנת שאין לך עליו אונאה וכן לוקח שאמר למוכר חפץ זה שאני קנה ממך בק"ק יודע ששווי ק"ק על מנת שאין לך עליו אונאה אין לו עליו אונאה אבל אם אמר על מנת שאין בו אונאה. הרי יש בו אונאה. וקיימא לן כרב באיטורי ואונאה איטורא היא. ת"ר הנושא והנתן בלשונה הרי זה לא יחשב את הרע בלשונה והרי בשווי אלא או זה וזה (וזה) בלשונה או זה (וא זה) (וזה) בשווי. ונתן לו שטר כתף וכו': והאמר חזק חזק על דאבדון

אבל הבא מי ידע דמחיל ושמואל אמר אנא דאמרי אפילו לר"מ עד כאן לא קאמר ר"מ התם אלא דודאי קא עקר אבל הבא מי יימר דקא עקר מידי אמר רב ענן לרידי מפרשא לי מיניה דבר שמואל האומר לחבירו על מנת שאין לך עליו אונאה אין לו עליו אונאה מתיבי **הנושא** והנותן באמנה והאומר לחבירו ע"מ שאין לך עליו אונאה אין לו עליו אונאה לרב דאמר אנא דאמרי אפילו לר' יהודה הא מני אמר אבי מחורתא רב אמר כר"מ ושמואל דאמר כר' יהודה רבא אמר לא קשיא כאן בסתם כאן במפרש דתניא כמה דברים אמורים בסתם אבל במפרש מוכר שאמר ללוקח חפץ זה שאני מוכר לך במאתים יודע אני בו שאינו שוה אלא מנה על מנת שאין לך עליו אונאה אין לו עליו אונאה וכן לוקח שאמר למוכר חפץ זה שאני לוקח ממך במנה יודע אני בו ששוה מאתיים ע"מ שאין לך עליו אונאה אין לו עליו אונאה ת"ר **הנושא** והנותן באמנה הרי זה לא יחשב את הרע באמנה ואת היפה בשוה אלא או זה וזה באמנה או זה וזה בשוה ונותן לו שכר כתף שכר גמל שכר פונדק שכר עצמו אינו נוטל שכר נתן לו שכר משלם שכרו משלם מוכיבא קא יהיב ליה אמר רב פפא **בצדוריי** דיהבי ארבע למאה: **בתנאי** כמה תהא הסלע חסירה ואלא יהא בה אונאה ר"מ אומר ארבע איסרות איסר לדינר ור' יהודה אומר ארבע פונדיונות פונדיון לדינר ור"ש אומר שמונה

הנושא ונותן באמנה. פי' רש"י שמתנינו שימכרו כמו שיוכל אין לו עליו אונאה והירות וההפקד למשלחו וקשה דאין שייך לשון אונאה על זה ועוד אי שליח לא קבל עליו אחריות פשיטא שהירות וההפקד למשלח ואי קבל השליח עליו אחריות וההפקד א"כ יש לו עליו

אונאה ונראה דטשא ונתן בלשונה כמה קנה ונתן לו כך ויותר מעט והשתא שייך שפיר אין עליו אונאה:

במה דברים אמורים בסהר. ר"ת פסק כרז דהלכתא כרז באיטורייס מימה דהא לא פליגי אלס מותר לעשות כן אלס פליגי אלס חייב להאחיר האונאה ולהסע בשמואל דבני ובשאלותמה דרב אחאי פרשת בהר סניי' פוסק כרז משום דהך דברייתא קאי כוומיה דמפליג בין סתם למפרש ואחיא לדידיה שפיר כר' יהודה אלס לשמואל לא מתוקמא לא כר"מ ולא כרבי יהודה ורביין פי' דלשמואל הכי פירושא דברייתא דכ"ל כסתם פי' שלס אמר ע"מ אלס מפרש ע"מ שאין לך עליו אונאה נעשה כאומר יודע אני שאינו שוה כו' ואחיא כרבי יהודה אי נמי י"ל אורחא דמילתא

נקט דלוחו שאמר ע"מ שאין לך עליו אונאה רגיל לומר אפי' יודע שאינו שוה כו' אע"פ שאינו יודע אלס אמר אתה ואחיא אפילו כר"מ דלא ידע דקעקר: **לא** יחשב את הרע באמנה. פי' רש"י שנתן לו את הרע ומתמין לו כשימכרוהו בנות כמו שיוכל שישלם לו את היפה כשזה עכשו למכרו מיד ומתמין לו מעות היפה עד שימכור הרע כשגיל שטורח לו למכור הרע בנות כמעט מעט חזו רבית וקשה דכ"ל איהו נשך (לקמן דף סה:) ה"ל לחמיי ולא כהא ומו דכמוספתא (פ"ג) מתניא לגבי אונאה ועוד שכבר נתן לו שכרו משמע שמקודם כבר היה לו שכרו ונראה כפי' ר"ח שקנה י' דנריס ב' דינריס ה' היפין שוה כל אחד דינר וחאי וחמשה הרעיס אינן שוים כל אחד כ"ח חצי דינר זה א"ל איני מתמין כמה נתת עליהם ואתן לך מעט יותר להרויח לא יחשב לו הרע דינר דינר כמו שקנה והיפה דינר וחאי כמו ששקנה לא נתן לו על הרע דינר אלס כשגיל שגס היפיים נתן לו דינר דינר והוי אונאה אלס או זה וזה בלשונה פירוש אלס ימכרם כולם יחד יחשב כולם דינר דינר או זה וזה כשגס אלס ימכור רעיס לנדס יחשב כל אחד ואחד בחצי דינר ואלס ימכור יפיים לנדס יחשב כל אחד בדינר וחאי וגם יחשב שכר כתף כו' שטר עגמו אינו נוטל שכר נתן לו שכרו פי' המוכר הראשון שקנאם מחלה ממנו:

איסר לדינר. וא"ת והאמר רבא (לקמן דף טו:) כל דבר שנמדה ושנמין ושנמשקל אפי' פחות מכדי אונאה חזר וי"ל דהכא בנורת מטבע נתנו ולא בנורת משקל: **השני** פונדיונים לדינר. והא דלא אמר מעה לדינר משום דרבי יהודה נקט פונדיון קאמר אינו שני פונדיונים וא"ת תקשה לרב דאמר שחות מקח שנינו ולא שחות מעות דהכא לר' שמעון אלס מכר סלע אש כ' מעות ככ"ד חצי אונאה היינו שוה ה' זו' דהוי לרב ביטול מקח ונגמ' מוקי מתני' דלעיל כר' שמעון ואפי' שמואל דאמר שחות מעות שנינו תקשה דכשתות מקח מודה דהוי נמי אונאה וה"ק ב' פונדיונות לדינר הוי אונאה אלס ב' פונדיונות שחות פרוטה הוי מחילה אע"פ דאכתי הוי שחות מקח וי"ל דמיייר שמכר לו טלית שוה כ"ד מעות כסלע ונתן לו סלע שחסר ד' מעות דהיינו שחות מקח מיהו לעיל פי' טעם דמ"ד שחות מקח לפי שהאונאה והטעות תלוי בחפץ שצריך שומא ולא נצמעות והכא הטעות והאונאה הוי כסלע: תנא